

1. Jezikovna igra: Poročati, ali je določeno telo svetlejše ali temnejše od drugega. – Obstaja pa tudi sorodna: Navesti svetlostno razmerje med določenima barvnima odtenkoma. (Za primerjavo: Določiti razmerje med dolžinama dveh palic – in določiti razmerje med dvema številoma.) – V obeh jezikovnih igrah je oblika stavkov enaka: »X je svetlejši od Y.« Toda v prvi je to eksterna relacija in stavek časoven, v drugi je relacija interna in stavek brezčasen.

2. Na sliki, na kateri prejme list belega papirja svetlost z modrega neba, je nebo svetlejše od belega papirja. In vendar je, v nekem drugem smislu, modra temnejša, bela svetlejša barva (Goethe). Na paleti je bela najsvetlejša barva.

3. Lichtenberg pravi, da so le redki ljudje kdaj videli čisto belo. Rabi torej večina to besedo napak? In kako se je *on* naučil pravilne rabe? – Na podlagi vsakdanje rabe je konstruiral idealno. In to ne pomeni boljše, pač pa v določeni smeri izpiljeno rabo, v kateri je nekaj prignano do skrajnosti.

4. In seveda nas lahko tako konstruirana raba spet pouči o dejanski.

5. Če za list papirja rečem, da je čisto bel, in bi obenj postavili sneg in bi zdaj papir izgledal siv, bi mu bilo v njegovem normalnem okolju kljub temu pravilno reči bel in ne svetlosiv. Lahko bi, denimo v laboratoriju, uporabljal bolj izpiljen pojem bele (kot bi npr. uporabljal tudi bolj izpiljen pojem natančne določitve časa.)

6. Kaj lahko rečemo v prid temu, da je zelena primarna barva, ne pa mešanica modre in rumene? Bi bilo pravilno reči: »To lahko spoznamo le neposredno z gledanjem barv?« Toda kako vem, da mislim z besedami »primarna barva« isto kot nekdo drugi, ki zeleni prav tako pravi primarna barva? Ne, – tu odločajo jezikovne igre.

7. Obstaja naloga, naj na podlagi dane rumenozelene (ali modrozelene) namešamo – ali iz niza barvnih vzorcev izberemo – manj rumenkasto (ali modrikasto) zeleno. Manj rumenkasta zelena pa zato še ni modrikasta (in obratno) in obstaja tudi naloga, naj izberemo ali namešamo zeleno, ki ni ne rumenkasta ne modrikasta. Pravim »ali namešamo«, saj zelena, četudi je recimo proizvedena z mešanjem rumene in modre, zato še ni hkrati modrikasta* in rumenkasta.

8. Ljudje bi lahko imeli pojem vmesne ali mešane barve, četudi ne bi barv nikoli proizvajali z mešanjem (v kakršnemkoli smislu). V njihovih jezikovnih igrah bi lahko šlo vedno le za iskanje, izbiro že obstoječe vmesne ali mešane barve.

---

* V rokopisu piše »zelenkasta«. *Izdajatelj.*

9. Tudi če rečemo, da zelena ni vmesna barva med rumeno in modro, ali ne bi mogli obstajati ljudje, za katere obstaja modrikasta rumena ali rdečkasta zelena? Se pravi ljudje, katerih barvni pojmi [Farbbegriffe] bi odstopali od naših – ko pa vendar tudi barvni pojmi barvno slepih odstopajo od barvnih pojmov normalnih ljudi, in tudi ni treba, da je vsako odstopanje od normalnosti že slepota ali defekt.

10. Kdor se je naučil na podlagi danega barvnega odtenka najti ali namešati bolj rumenkastega, bolj belkastega, bolj rdečkastega itd., se pravi, kdor pozna pojem vmesne barve, ga zdaj pozovimo, naj nam pokaže rdečkasto zeleno. Morda tega ukaza preprosto ne bo razumel in bo reagiral nekako tako, kot če bi od njega zahtevali, naj po pravilnem štirikotniku, petkotniku, šestkotniku pokaže še pravilni enokotnik. Kaj pa, če bi brez obotavljanja pokazal neki barvni vzorec (recimo črnkasto rjavega, kot bi mu rekli sami)?

11. Kdor bi poznal rdečkastozeleno, bi moral biti zmožen izdelati barvno vrsto, ki bi se začela z rdečo, končala z zeleno in bi med njima, morda tudi za nas, tvorila zvezen prehod. Tako bi se potem pokazalo, da bi tam, kjer mi obakrat vidimo isti odtenek, npr. rjave, on enkrat videl rjavo in drugič rdečkastozeleno. Da bi lahko npr. dve kemični spojini, ki sta za nas iste barve, razlikoval po barvi in bi eni rekel rjava in drugi rdečkastozelena.

12. Predstavlja si, da bi bili vsi ljudje z redkimi izjemami rdeče-zeleno-slepi. Ali tudi drugi primer: vsi ljudje bi bili bodisi rdeče-zeleno bodisi modro-rumeno-slepi.

13. Zamislimo si celo *ljudstvo* barvno slepih, in le zakaj bi ne moglo zares obstajati? Ne bi imeli istih barvnih pojmov kot mi. Kajti tudi če privzamemo, da bi govorili npr. slovensko [deutsch], in bi torej imeli vse slovenske barvne besede [Farbworte*], bi jih vendarle rabili drugače kot mi in bi se jih *naučili* drugače rabiti.

Ali pa če govorijo tuj jezik, bi nam bilo njihove barvne besede težko prevesti v naše.

14. A četudi bi obstajali ljudje, ki bi jim bil izraz »rdečkasto-zelen« ali »rumenkastomoder« samoumeven in bi ga rabili konsekventno, ob tem pa bi morda celo izkazovali zmožnosti, ki nam manjkajo, zato kljub vsemu še ne bi bili prisiljeni priznati, da vidijo *barve*, ki jih mi ne vidimo. Saj vendar ne obstaja obče priznani kriterij za to, kaj je barva, razen tega, da je ena izmed naših barv.

15. V vsakem resnejšem filozofskem problemu sega negotovost vse do korenin.

Zmeraj se moramo biti pripravljene naučiti nečesa *povsem* novega.

16. Opis fenomenov barvne slepote spada v psihologijo: torej tudi opis fenomenov normalnega vida? Psihologija opisuje zgolj *odstopanja* barvne slepote od normalnega vida.

---

* Zaradi prevajalske ekonomije in poenotenja s *Farbbegriffe* kot »barvnimi pojmi« tudi *Farbworte* prevajamo kot »barvne besede« in ne kot »besede za barve«. Op. prev.